

**Επαναληπτικό φυλλάδιο στα Αρχαία
Ελληνικά
Α΄ Λυκείου
ΓΕΛ Σητείας 2016 – 2017**

Ζαραφωνίτη Μαρία

ΜΕΡΟΣ Α΄

Ξενοφώντας

Ξενοφώντας 16 – 32 (από μετάφραση)

A. Κείμενο

[1.16] Οι Αθηναίοι έχοντας ως ορμητήριο την Σάμο λεηλατούσαν την γη του βασιλέα και έπλεαν εναντίον της Χίου και της Εφέσου και προετοιμάζονταν για να ναυμαχήσουν· και εξέλεξαν στρατηγούς, επιπλέον αυτών που ήδη είχαν, τον Μένανδρο, τον Τυδέα και τον Κηφισόδοτο.

[1.17] Ο Λύσανδρος απέπλευσε από την Ρόδο και παραπλέοντας τα ιωνικά παράλια και κατευθύνθηκε προς τον Ελλήσποντο, απ' όπου έφευγαν τα εμπορικά αθηναϊκά πλοία, και προς τις συμμαχικές τους πόλεις που είχαν αποστατήσει. Συγχρόνως και οι Αθηναίοι απέπλευσαν από την Χίο, αλλά βγήκαν ανοιχτά στο πέλαγος, γιατί η ασιατική ακτή ήταν εχθρική σ' αυτούς.

[1.18] Ενώ ο Λύσανδρος από την Άβυδο πλέοντας κοντά στην ακτή έφτασε στην Λάμψακο που ήταν σύμμαχος των Αθηναίων, και οι Αβυδηνοί και οι υπόλοιποι σύμμαχοι έφθασαν διά ξηράς, με αρχηγό τους τον Θώρακα τον Λακεδαιμόνιο.

[1.19] Επιτέθηκαν και κατέλαβαν με έφοδο την πόλη που ήταν πλούσια σε κρασί και σιτηρά και γεμάτη με όλα τα εφόδια που χρειαζόνταν και οι στρατιώτες την λεηλάτησαν, αλλά τους ελεύθερους πολίτες δεν τους πείραξε ο Λύσανδρος.

[1.20] Οι Αθηναίοι ακολουθώντας τον κατά πόδας με το στόλο τους αγκυροβόλησαν στον Ελαιούντα της Χερσονήσου με εκατόν ογδόντα πλοία. Εκεί λοιπόν, ενώ προγευματίζαν, έφτασε σ' αυτούς η είδηση για όσα έγιναν στην Λάμψακο, και αμέσως ανοίχτηκαν και άραξαν στην Σηστό.

[1.21] Από εκεί, μόλις εσπευσμένα εφοδιάστηκαν με τρόφιμα, έπλευσαν στους Αιγός ποταμούς, απέναντι από την Λάμψακο, όπου ο Ελλήσποντος έχει πλάτος περίπου δεκαπέντε στάδια. Εκεί και δειπνούσαν.

[1.22] Ο Λύσανδρος την επόμενη νύχτα, προς τα ξημερώματα έδωσε σήμα να επιβιβαστούν οι ναύτες στα πλοία, αφού προγευματίσουν· και αφού έκανε όλες τις προετοιμασίες σαν για να είναι έτοιμος για ναυμαχία και κρέμα- σε τα παραπετάσματα στα πλάγια των πλοίων, έδωσε εντολή κανείς να μην κινηθεί από την παράταξη ούτε να ανοιχτεί στο πέλαγος.

[1.23] Οι Αθηναίοι, μόλις βγήκε ο ήλιος, παρατάχθηκαν μπροστά από το λιμάνι κατά μέτωπο με την πρόθεση να ναυμαχήσουν. Επειδή όμως ο Λύσανδρος δεν ανοίχτηκε για να τους αντιμετωπίσει και ήταν πλέον βραδάκι, γύρισαν πίσω τα πλοία στους Αιγός ποταμούς.

[1.24] Ο Λύσανδρος εν τω μεταξύ έδωσε διαταγή στα πιο γρήγορα από τα πλοία του να παρακολουθήσουν τους Αθηναίους και αφού παρατηρήσουν τί κάνουν, όταν αποβιβαστούν, να φύγουν και να του δώσουν αναφορά. Και δεν αποβίβασε τους στρατιώτες του προτού γυρίσουν αυτά. Και το ίδιο επαναλάμβανε για τέσσερις μέρες, ενώ οι Αθηναίοι εξακολουθούσαν να ανοίγονται εναντίον του.

[1.25] Ο Αλκιβιάδης παρατηρώντας ψηλά από τα τείχη του ότι οι Αθηναίοι ήταν αγκυροβολημένοι σε ακτή χωρίς λιμάνι και μακριά από κάποια πόλη και ότι προμηθεύονταν τα τρόφιμά τους από την Σηστό που απείχε δέκαπέντε στάδια από τα πλοία, ενώ οι αντίπαλοί τους ήταν μέσα σε λιμάνι και κοντά σε πόλη και έτσι είχαν ό,τι χρειαζόνταν, τους είπε ότι δεν είναι αραγμένοι σε καλό μέρος και τους συμβούλευε να μετασταθμεύσουν στην Σηστό όπου θα ήταν μέσα σε λιμάνι και κοντά σε πόλη· εκεί σταθμεύοντας, είπε, θα ναυμαχήσετε, όταν εσείς επιλέξετε.

[1.26] Οι στρατηγοί όμως, και κυρίως ο Τυδέας και ο Μένανδρος, τον διέταξαν να φύγει· γιατί τώρα αυτοί είναι στρατηγοί και όχι εκείνος. Και ο Αλκιβιάδης αποχώρησε αμέσως.

[1.27] Ο Λύσανδρος, την πέμπτη πια μέρα που οι Αθηναίοι έπλεαν εναντίον του, έδωσε εντολή σ' αυτούς που κατά διαταγή του τους παρακολουθούσαν, όταν τους δουν να έχουν αποβιβαστεί και διασκορπιστεί σε όλη την Χερσόνησο (πράγμα που έκαναν

κάθε μέρα και περισσότερο, γιατί και τα τρόφιμά τους αγόραζαν από μακριά και υποτιμούσαν τον Λύσανδρο, επειδή δεν έβγαине από το λιμάνι να τους αντιμετωπίσει) να πλεύσουν αμέσως πίσω προς αυτόν και στη μέση της διαδρομής να υψώσουν ασπίδα. Και αυτοί εκτέλεσαν τις εντολές του.

[1.28] Ο Λύσανδρος, στη συνέχεια, έκανε σήμα να πλεύσει ο στόλος ολοταχώς, ενώ ταυτόχρονα ακολουθούσε από την παραλία ο Θώρακας με το πεζικό. Ο Κόνωνας βλέποντας την επίθεση του εχθρικού στόλου σήμανε να τρέξουν οι άνδρες τάχιστα στα πλοία. Καθώς όμως οι άνδρες ήταν διασκορπισμένοι, άλλα από τα πλοία βρέθηκαν με δυο σειρές κωπηλάτες, άλλα με μία και άλλα εντελώς άδεια. Μόνο το πλοίο του Κόνωνα και άλλα επτά που ήταν γύρω του πλήρως επανδρωμένα και η Πάραλος ανοίχτηκαν όλα μαζί στο πέλαγος. Όλα τα άλλα ο Λύσανδρος τα κατέλαβε κοντάστην ακτή. Ενώ τους περισσότερους άντρες τους μάζεψε από τη στεριά, και κάποιοι μόνον ξέφυγαν στο χαμηλό τείχος.

[1.29] Ο Κόνωνας φεύγοντας με τα εννέα πλοία, επειδή κατάλαβε ότι η υπόθεση είχε χαθεί για τους Αθηναίους, πιάνοντας με τα πλοία στην Αβαρνίδα, το ακρωτήριο της Λαμψάκου, πήρε τα μεγάλα ιστία των σπαρτιατικών πλοίων που τα είχε αφήσει εκεί ο Λύσανδρος και ο ίδιος με τα οκτώ πλοία κατευθύνθηκε προς τον Ευαγόρα στην Κύπρο, ενώ η Πάραλος προς την Αθήνα για να αναγγείλει τα γεγονότα.

[1.30] Ο Λύσανδρος μετέφερε τα πλοία και τους αιχμαλώτους και όλα τα άλλα στην Λάμψακο, είχε συλλάβει μάλιστα και άλλους από τους στρατηγούς και μεταξύ αυτών και τον Φιλοκλή και τον Αδείμαντο. Και την ίδια μέρα της επιτυχίας του έστειλε στην Λακεδαίμονα τον Θεόπομπο τον Μιλήσιο πειρατή για να αναγγείλει τα γεγονότα, ο οποίος έφτασε σε τρεις ημέρες και έφερε την είδηση.

[1.31] Μετά από αυτές τις ενέργειες συγκάλεσε συνέλευση των συμμάχων και τους έθεσε ως θέμα να αποφασίσουν για την τύχη των αιχμαλώτων. Στην συγκέντρωση ακούστηκαν πολλές κατηγορίες εναντίον των Αθηναίων και για όσες παραβιάσεις του πολεμικού δικαίου είχαν ήδη διαπράξει και για όσα είχαν με ψηφοφορία αποφασίσει να κάνουν, αν νικήσουν στη ναυμαχία, να κόψουν δηλαδή το δεξί χέρι όλων όσοι θα αιχμαλωτιζόνταν, και επειδή, όταν κατέλαβαν δύο τριήρεις, μια Κορινθιακή και μια Ανδριώτικη, πέταξαν όλο το πλήρωμά τους στη θάλασσα. Και ήταν ο Φιλοκλής ο στρατηγός των Αθηναίων που διέταξε την εκτέλεσή τους.

[1.32] Διατυπώθηκαν και άλλες πολλές κατηγορίες εναντίον τους και τέλος αποφασίσθηκε να σκοτώσουν από τους αιχμαλώτους όσους ήταν Αθηναίοι εκτός από τον Αδείμαντο, γιατί ήταν ο μόνος στη συνέλευση που εναντιώθηκε στο ψήφισμα για το κόψιμο των χεριών των αιχμαλώτων· όμως κατηγορήθηκε από κάποιους, αργότερα, ότι πρόδωσε τον στόλο. Και ο Λύσανδρος αφού πρώτα ρώτησε τον Φιλοκλή, [ο οποίος έριξε στη θάλασσα τους Ανδρίους και τους Κορινθίους] τί αξίζει να πάθει αφού ήταν αυτός που ξεκίνησε τα εγκλήματα πολέμου εις βάρος Ελλήνων, τον κατέσφαξε.

Σχόλια

ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΑ ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ!!!!

Στο απόσπασμα αυτό καταγράφονται οι κινήσεις των δύο αντιπάλων, του αθηναϊκού και του σπαρτιατικού στόλου, λίγο πριν από τη ναυμαχία στους « Αιγός Ποταμούς». Οι Αθηναίοι αποπλέουν από τη Σάμο εναντίον της Χίου και της Εφέσου, που είναι οι βάσεις του ναυτικού των Λακεδαιμονίων. Οι αντίπαλοι τους, πάλι, με αρχηγό το Λύσανδρο αποπλέουν από τη Ρόδο και κατευθύνονται

προς τα στενά του Ελλησπόντου με διπλό στόχο: να ανακόψουν τον ανεφοδιασμό της Αθήνας με σιτηρά από τον Εύξεινο πόντο και να τιμωρήσουν τις πόλεις είχαν αποστατήσει από την Πελοποννησιακή συμμαχία. Ο Λύσανδρος φτάνει στη Άβυδο και από εκεί κινείται στη Λάμψακο, σύμμαχο των Αθηναίων. Ταυτόχρονα το πεζικό καταφτάνει και με διμέτωπη επίθεση κυριεύουν την πόλη και τη λεηλατούν.

Ο Αθηναϊκός στόλος ακολουθεί από κοντά τους Λακεδαιμονίους και αράζει στον Ελαιούντα της θρακικής χερσονήσου, όπου πληροφορείται την άλωση και τη διαρπαγή της Λαμψάκου. Από κει καταπλέει στους Αιγός Ποταμούς. Από την άλλη, ο Λύσανδρος που ναυλοχεί στη Λάμψακο, με το πρώτο φως της ημέρας προετοιμάζεται και αυτός για ναυμαχία και θέτει τα πληρώματα του σε ετοιμότητα. Αλλά και οι Αθηναίοι αντιπαρατάσσονται μπροστά στο λιμάνι της Λαμψάκου. Όμως ο Λύσανδρος αποφεύγει προς το παρόν την αναμέτρηση και διατάζει μερικά ταχύπλοα να κατασκοπεύσουν τις κινήσεις των Αθηναίων, όταν αποσύρονται στους Αιγός Ποταμούς. Την τακτική αυτή την ακολουθεί για 4 μέρες συλλέγοντας πληροφορίες, ενώ οι Αθηναίοι μάταια τον προκαλούν σε σύγκρουση.

Ο Αλκιβιάδης ψηλά από τον πύργο του, βλέπει τις θέσεις και τις κινήσεις του Αθηναϊκού και σπαρτιατικού στόλου και καταλήγει ανήσυχος σε διαπιστώσεις, που διαγράφουν και προοικονομούν τις αρνητικές συνέπειες για τους συμπατριώτες του. Γι' αυτό σπεύδει και επισημαίνει τη λανθασμένη τακτική τους και τους υποδεικνύει να μετακινήσουν το στόλο στη Σηστό. Οι στρατηγοί όμως αρνούνται και τον περιφρονούν από υπερροπική διάθεση και ζηλοφθονία. Αλλά αυτή η άρνηση και αποπομπή του Αλκιβιάδη είναι κακός οιωνός για την εξέλιξη των πολεμικών επιχειρήσεων.

Ο Λύσανδρος μαθαίνει από τα κατασκοπευτικά ταχύπλοα σκάφη του ότι οι Αθηναίοι δεν άλλαξαν τακτική. Αντίθετα, ολοένα και περισσότερο, έδειχναν απρονοησία και σημεία διάλυσης, καθώς ήταν υποχρεωμένοι να διασκορπίζονται στη θρακική χερσόνησο για επισιτισμό και πίστευαν ότι φοβόταν την αναμέτρηση. Μόλις, λοιπόν, πήρε το προειδοποιητικό σήμα, αμέσως επιτέθηκε με ταχύτητα. Έτσι τους αιφνίδιασε, κυρίεψε όλα τα πλοία – εκτός από εννιά - και αιχμαλώτισε τα πληρώματα του. Η απελπισμένη προσπάθεια του Κόνωνα να περισώσει την κατάσταση δεν απέφερε σπουδαίους καρπούς. Έτσι, μόνο αυτός μαζί με οκτώ πλοία κατέφυγε στον Ευαγόρα της Κύπρου, αφού προηγουμένως άρπαξε τα μεγαλύτερα πανιά των πλοίων του Λυσάνδρου, ενώ η Πάραλος κατέπλευσε στην Αθήνα για να αναγγείλει το φοβερό γεγονός.

Ο Λύσανδρος μεταφέρει στη Λάμψακο τα λάφυρα του πολέμου, πλοία και αιχμαλώτους, στρατηγούς και στρατιώτες. Την ίδια μέρα ενημερώνει τη Σπάρτη για το θρίαμβο του. Στη συνέχεια συγκαλεί πολεμικό συμβούλιο των

συμμάχων που θα αποφασίσει για την τύχη των αιχμαλώτων. Όμως από την αρχή επικρατεί σ' αυτό η διάθεση για αυστηρή τιμωρία των αντιπάλων, ώστε να πάρουν εκδίκηση για τα εγκλήματα που αυτοί διέπραξαν. Έτσι, σε θάνατο καταδικάζονται όλοι οι Αθηναίοι και πρώτο θύμα είναι ο Φιλοκλής. Μοναδική εξαίρεση είναι η περίπτωση του Αδείμαντου, γιατί οι κριτές θυμήθηκαν ότι μόνο αυτός αντέδρασε στην πρόταση του Φιλοκλή να αποκόψουν το δεξί χέρι όσων θα συλλαμβάνονταν αιχμάλωτοι στη ναυμαχία.

Ξενοφώντας Ι – 4

A. Κείμενο

[2.1] Μετά την τακτοποίηση των υποθέσεων του στη Λάμψακο, ο Λύσανδρος έβαλε πλήρη για το Βυζάντιο και την Καλχηδόνα, όπου οι κάτοικοι τον δέχτηκαν, αφού συμφώνησαν με τις αθηναϊκές φρουρές να τις αφήσουν να φύγουν ανενόχλητες· εκείνοι πάλι που είχαν προδώσει το Βυζάντιο στον Αλκιβιάδη κατέφυγαν πρώτα στον Πόντο κι αργότερα στην Αθήνα, όπου έγιναν Αθηναίοι πολίτες. [2.2] Στην Αθήνα έστειλε κι ο Λύσανδρος τις αθηναϊκές φρουρές, καθώς κι όσους άλλους Αθηναίους έβρισκε – δεν εγγυόταν ασφάλεια παρά μόνο σ' αυτούς που ταξίδευαν για κει, κι όχι γι' αλλού, με τη σκέψη ότι όσο περισσότεροι μαζεύονταν στην πόλη και στον Πειραιά, τόσο γρηγορότερα θα τους τέλειωναν τα τρόφιμα. Τέλος άφησε αρμοστή στην Καλχηδόνα τον Λάκωνα Σθενέλαο και γύρισε στη Λάμψακο να επισκευάσει τα πλοία του.

[2.3] Νύχτα έφερε η «Πάραλος» την είδηση της συμφοράς στην Αθήνα, και θρήνος σύρθηκε από τον Πειραιά στα Μακρά Τείχη και στην πόλη καθώς το μήνυμα περνούσε από στόμα σε στόμα, έτσι που κανένας δεν κοιμήθηκε εκείνη τη νύχτα – δεν έκλαιγαν μονάχα τους νεκρούς τους αλλά πιο πολύ τη δική τους μοίρα, πιστεύοντας ότι θα πάθαιναν τα ίδια που είχαν κάνει κι αυτοί στους Μηλίους (τους αποίκους των Λακεδαιμονίων που είχαν νικήσει κι υποτάξει), στους Ιστιαίους, στους Σκιωναίους, στους Τορωναίους, στους Αιγινήτες και σε πολλούς άλλους Έλληνες. [2.4] Την άλλη μέρα ωστόσο συγκάλεσαν τη Συνέλευση, κι εκεί αποφάσισαν να φράξουν τα λιμάνια τους εκτός από ένα, να επισκευάσουν τα τείχη, να εγκαταστήσουν σκοπιές και γενικά να ετοιμάσουν την πόλη για πολιορκία.

Σχόλια

Ο Λύσανδρος μετά τη νίκη του στους Αιγός Ποταμούς, εγκαθιστά δεκαρχίες στη Λάμψακο – το ορμητήριο του -, στο Βυζάντιο και την Καλχηδόνα, και απόλυτος κυρίαρχος ρυθμίζει και ελέγχει την πολιτική κατάσταση. Σέβεται τους Αθηναίους αλλά τους υποχρεώνει να πλεύσουν στην Αθήνα γιατί είναι βέβαιος ότι ο συνωστισμός και η σιτοδεία θα τη λυγίσουν. Ύστερα επισκευάζει το σόλο του, επειδή σχεδιάζει να προβεί σε πολιορκία της πόλης.

Η Πάραλος γνωστοποιεί στους Αθηναίους νύχτα την είδηση της φοβερής συντιρβύση. Τότε ξεσπά ένας ατελείωτος θρήνος, που τους κρατά ξ'αγρυπνους καθώς συνειδητοποιούν το μέγεθος της απειλής και φοβούνται για την τύχη τους. Όμως την επόμενη ημέρα συνέρχονται, τον πανικό τον διαδέχεται η περίσκεψη και παίρνουν έκτακτα μέτρα για την αντιμετώπιση του κινδύνου.

Πιο αναλυτικά:

Με τη ναυμαχία στους Αιγός Ποταμούς ουσιαστικά κρίθηκε ο Πελοποννησιακός πόλεμος υπέρ των Λακεδαιμονίων και ο Λύσανδρος είναι ο κυρίαρχος της κατάστασης. Σκοπός του είναι η κατάληψη της Αθήνας. Όμως δε βιάζεται, γιατί θέλει πρώτα να αποκόψει τους θαλάσσιους δρόμους του ανεφοδιασμού της. Γι' αυτό και πρώτα πλίες εναντίον του Βυζαντίου και της Καληδόνας, συμμαχικών πόλεων της Αθήνας στα στενά του Βοσπόρου. Οι κάτοικοι τον υποδέχονται ως ελευθερωτή και ένωσαν ανακούφιση για την πολιτειακή αλλαγή και την αντικατάσταση των αρχόντων. Από σεβασμό όμως προς τους άγραφους και πανελλήνια καθιερωμένους θεσμούς, άφησαν ελεύθερη την αθηναϊκή φρουρά.

Στην συνέχεια ο Λύσανδρος εξασφαλίζει την κατοχή των πόλεων και αποπέμπει σώο για την Αθήνα μόνο όποιον Αθηναίο συλλαμβάνει. Γιατί σκέφτεται ότι ο συνωστισμός και η σιτοδεία θα επιδεινώσουν την κατάσταση της πολιορκημένης πόλης. Είναι και αυτό μέτρο που μαρτυρεί τη μεθοδικότητα και τις προγραμματισμένες του κινήσεις για την άσκηση ασφυκτικής πίεσης του αντιπάλου. Στο τέλος γυρίζει στη Λάμψακο και αρχίζει να επισκευάζει τα πλοία του, αφού θα προβεί σε ναυτικό αποκλεισμό της Αθήνας, ο οποίος και θα είναι η τελευταία πράξη του δράματος.

Αξιοσημείωτο είναι ότι οι κινήσεις του Λύσανδρου και των συμμάχων του, οι οποίες δηλώνουν διάρκεια, εκφράζονται με **παρατατικό** ενώ τα συντελεμένα γεγονότα αποδίδονται με αόριστο. Επίσης, αξιοπρόσεκτο είναι ότι το πλαίσιο των ενεργειών του Λύσανδρου δεν είναι μόνο στρατιωτικό αλλά έχει και πολιτικό χαρακτήρα. Πολεμική αναμέτρηση δεν υπάρχει βέβαια, υπάρχει όμως η απειλή, που είναι εξίσου αποτελεσματική, και η δράση για καθεστωτικές αλλαγές. Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι η διαπλοκή και η εναλλαγή των παρελθοντικών χρόνων συγκλίνει και αποκαλύπτει τον επιδιωκόμενο σκοπό του Λύσανδρου (τῶν ἐπιτηδείων ἔνδειαν ἔσεσθαι), η πραγμάτωση του οποίου θα σημάνει και την παράδοση της Αθήνας.

Στη συνέχεια καταγράφεται η απήχηση που είχε η είδηση της συμφοράς στους Αθηναίους, μετά την άφιξη της Παράλου, και η συναισθηματική φόρτιση των πολιτών από τη συνειδητοποίηση του κινδύνου. Έπειτα απαριθμούνται τα μέτρα στα οποία κατέληξε η εκκλησία του δήμου για την αντιμετώπιση της κατάστασης.

Στην αρχή οι Αθηναίοι ξεσπούν σε θρήνους που το βουητό τους φτάνει από τον Πειραιά ως την πόλη, καθώς η είδηση μεταδίδεται από τον έναν στον άλλο. Ο φόβος και η αγωνία, η ανασφάλεια και η απελπισία τους κρατούν ξάγρυπνους και οδύρονται για τους νεκρούς αλλά και για τον εαυτό τους, καθώς αρχίζουν να συναισθάνονται ότι έχασαν τη δύναμη τους και ότι με την αντιστροφή των πραγμάτων τους περιμένει η ίδια τύχη που αυτοί επιφύλαξαν σε ουδετέρους, αντιπάλους και αποστάτες συμμάχους. Καταλαβαίνουν ότι ήρθε η σειρά τους να πάθουν όσα κακά οι ίδιοι διέπραξαν χωρίς οίκτο και ανθρωπισμό. Την επόμενη όμως ημέρα συνέρχονται από το σοκ που υπέστησαν και δραστηριοποιούνται. Έτσι συγκαλούν την εκκλησία του δήμου και παίρνουν έκτακτα μέτρα που δείχνουν την αποφασιστικότητά τους αλλά και το μέγεθος του κινδύνου. Κλείνουν, λοιπόν, όλα τα λιμάνια εκτός από τν Πειραιά, επισκευάζουν τα τείχη, ενισχύουν τις φρουρές και προετοιμάζουν γενικά την πόλη για την επικείμενη πολιορκία.

Και στην ενότητα αυτή η καταγραφή των αντιδράσεων από τους πολιορκημένους γίνεται με ανάλογη τεχνική, όπως και στην προηγούμενη ενότητα. Χρησιμοποιείται παρατατικός που δείχνει τη διάρκεια και την έκταση του θρήνου αλλά και τη συνειδητοποίηση του κινδύνου. Επίσης, αόριστος που δηλώνει την οριστική και αναπότρεπτη τροπή του πολέμου, αλλά και την ύστατη προσπάθεια για την αντιμετώπισή του.

Το ανακόλουθο σχήμα (οίμωγή, διήκεν, ὁ ἕτερος..... παραγγέλλων) μαρτυρεί τη σύγχυση και την ταραχή των Αθηναίων. Το πολυσύνδετο εξάλλου και η επιδοτική σύνδεση που ακολουθεί τονίζουν τα συσσωρευμένα δεινά που προκάλεσαν οι Αθηναίοι κατά καιρούς, αλλά και τη δέσμη των μέτρων για την ανακούφιση του κινδύνου.

Η είδηση της συμφοράς και η απήχησή της, η συνειδητοποίηση της απειλής και οι αποφάσεις για την αποτροπή της δίνονται με τρόπο κινηματογραφικό και συνθέτους έναν πίνακα με βάθος και εναλλαγή σκηνών. Το στοιχείο ακριβώς αυτό καταδεικνύει την αφηγηματική χάρη και ικανότητα του ιστορικού που χαρακτηρίστηκε δίκαια *άπτική μέλισσα* και *άπτική μοῦσα*.

Ξενοφώντας 16 – 23

A. Κείμενο

2.16] Εκεί βρίσκονταν τα πράγματα, όταν ο Θηραμένης είπε στη Συνέλευση ότι αν θελήσουν να τον στείλουν στον Λύσανδρο θα ξέρει, γυρίζοντας, για ποιον λόγο είν' ανένδοτοι οι Λακεδαιμόνιοι στο ζήτημα των Τειχών – αν το κάνουν με σκοπό να υποδουλώσουν την πόλη ή για να 'χουν κάποια εγγύηση. Όταν τον έστειλαν, έμεινε κοντά στον Λύσανδρο περισσότερο από τρεις μήνες, παραφυλάγοντας την ώρα που οι τροφές θα σώνονταν ολωσδιόλου κι οι Αθηναίοι θα 'ταν πρόθυμοι να δεχτούν ό,τι τους έλεγαν.

[2.17] Γύρισε λοιπόν τον τέταρτο μήνα κι ανέφερε στη Συνέλευση ότι τάχα ο Λύσανδρος δεν τον άφηνε ως τότε να φύγει, και τώρα του λέει να πάει στη Λακεδαίμονα επειδή δεν έχει ο ίδιος εξουσία ν' απαντήσει στις ερωτήσεις του, παρά μόνο οι έφοροι. Τότε οι Αθηναίοι τον εκλέξαν να πάει στη Λακεδαίμονα πρέσβης με γενική πληρεξουσιότητα, μαζί μ' άλλους εννιά.

[2.18] Στο μεταξύ ο Λύσανδρος ειδοποίησε τους εφόρους, στέλνοντάς τους τον Αθηναίο εξόριστο Αριστοτέλη και άλλους, Λακεδαιμονίους, ότι είπε του Θηραμένη πως αυτοί μονάχα είχαν εξουσία ν' αποφασίζουν για πόλεμο και για ειρήνη.

[2.19] Σαν έφτασε ο Θηραμένης με τους υπόλοιπους πρέσβεις στη Σελλασία και τους ρώτησαν τι έρχονται να κάνουν, αποκρίθηκαν ότι έρχονται πληρεξούσιοι πρόσταξαν να τους φωνάξουν, κι όταν ήρθαν συγκάλεσαν Συνέλευση. Εκεί διαμαρτυρήθηκαν πολλοί άλλοι Έλληνες, και ιδίως οι Κορίνθιοι κι οι Θηβαίοι, λέγοντας ότι δεν πρέπει να κάνουν συνθήκη με τους Αθηναίους, αλλά να τους αφανίσουν.

[2.20] Οι Λακεδαιμόνιοι όμως δήλωσαν ότι αρνούνται να υποδουλώσουν πόλη ελληνική που τόσες υπηρεσίες είχε προσφέρει τον καιρό του μεγαλύτερου κινδύνου που είχε απειλήσει ποτέ την Ελλάδα· δέχτηκαν λοιπόν να γίνει ειρήνη με τον όρο ότι οι Αθηναίοι θα γκρεμίσουν τα Μακρά Τείχη και τα τείχη του Πειραιά, θα παραδώσουν όλα τους τα πλοία εκτός από δώδεκα, θα φέρουν πίσω τους εξόριστους, θα 'χουν τους ίδιους εχθρούς και φίλους με τους Λακεδαιμονίους και θα εκστρατεύουν μαζί τους στη στεριά και στη θάλασσα, όπου τους οδηγούν αυτοί. [2.21] Μ' αυτό το μήνυμα επέστρεψαν ο Θηραμένης κι οι άλλοι πρέσβεις στην Αθήνα. Καθώς έμπαιναν στην πόλη, τους περικύκλωσε πλήθος κόσμος, τρέμοντας μην τυχόν γύριζαν άπρακτοι· δεν άντεχαν άλλη αναβολή, τόσο πολλοί ήταν οι θάνατοι από την πείνα.

[2.22] Την άλλη μέρα οι πρέσβεις ανέφεραν τους όρους που έβαζαν οι Λακεδαιμόνιοι για ειρήνη· στ' όνομα ολωνών μίλησε ο Θηραμένης, λέγοντας ότι έπρεπε να εισακούσουν τους Λακεδαιμονίους και να γκρεμίσουν τα Τείχη. Μερικοί αντιμίλησαν, η μεγάλη πλειοψηφία όμως τον επιδοκίμασε κι αποφάσισαν να δεχτούν την ειρήνη.

[2.23] Μετά απ' αυτά ο Λύσανδρος αγκυροβόλησε στον Πειραιά, οι εξόριστοι γύρισαν, και βάλθηκαν με πολλήν όρεξη να γκρεμίζουν τα Τείχη, στους ήχους αυλού που έπαιζαν κορίτσια – νομίζοντας ότι από κείνη τη μέρα ελευθερωνόταν η Ελλάδα.

Σχόλια:

16 – 19

Η κατάσταση μέσα στην Αθήνα είναι δραματική, αφού ο κλοιός της πολιορκίας σφίγγει όλο και περισσότερο. Οι κάτοικοί της, στοιβαγμένοι και καταπονημένοι από τις στερήσεις και την πείνα, την αγωνία και το φόβο, βρίσκονται σε διάσταση και σύγχυση. Μερικοί ούτε που σκέφτονται για συμβιβασμό, κάποιοι τον δέχονται αλλά με όρους και άλλοι χαίρονται και κάνουν το παν για την παράδοση της πόλης. Στους τελευταίους εντάσσεται και ο ολιγαρχικός Θηραμένης.

Έτσι, αυτός εξαπατά και πείθει τους συμπολίτες του να τον στείλουν ως πρεσβευτή στο Λύσανδρο, για να μάθει τάχα τις διαθέσεις του και να εξακριβώσει γιατί οι Λακεδαιμόνιοι ήταν ανένδοτοι στο ζήτημα της ειρήνης, αν δεν κατεδαφίζονταν τα μακρά τείχη. Σκόπιμα, λοιπόν, καθυστερεί τις διαπραγματεύσεις πάνω από τρεις μήνες, ώστε οι Αθηναίοι εξαντλημένοι τελείως από την πείνα να δεχτούν τους επαχθείς όρους της Σπάρτης. Και ενώ η επιστροφή του φάνταζε λυτρωτική για τους πολιορκημένους, αυτός εξακολουθεί να τηρεί την ίδια παραπλανητική τακτική, και χωρίς ηθικούς ενδοιασμούς δικαιολογεί την αργοπορία του με ασύστολα ψεύδη. Επιπλέον τους πείθει να τον εκλέξουν πάλι ως πρεσβευτή και μάλιστα με απόλυτη πληρεξουσιότητα.

Παράλληλα ο Λύσανδρος ενημερώνει τους εφόρους με έμπιστους ανθρώπους του για τις ενέργειες του. Όταν, λοιπόν, οι δέκα πρέσβεις της Αθήνας φτάνουν στη Σελλασία και γνωστοποιούν ότι ήρθαν με πλήρη εξουσιοδότηση για την ειρήνη, οι πέντε έφοροι τους καλούν στο συνέδριο που απαρτίζεται από αντιπροσώπους των πόλεων της Πελοποννησιακής συμμαχίας.

Στο κείμενο διαπιστώνουμε ότι έχουμε μακροπερίοδο υποτεταγμένο λόγο (κύριες και δευτερεύουσες προτάσεις, ρηματικά, απαρεμφατικά και μετοχικά σύνολα). Αυτή η δομή του λόγου μαρτυρεί την ευλυγισία της ελληνικής γλώσσας και διαβαθμίζει το ουσιώδες από το επουσιώδες. Παράλληλα, η διαπλοκή και η διακοπή των δευτερευουσών προτάσεων υπηρετεί, πέρα από αυτή τη λειτουργικότητα του λόγου, και αισθητική σκοπιμότητα: δείχνει δηλαδή τα τεχνάσματα που χρησιμοποιεί ο Θηραμένης για να εξαπατήσει και να πείσει δόλια τους Αθηναίους. Και το γεγονός αυτό αποτυπώνεται με μορφή κατακλείδας στη φράση: «ήρέθη πρεσβευτής αυτόκράτωρ».

Ταυτόχρονα, το πρώτο αυτό επίπεδο δράσης, που αφορά στις σχέσεις του Θηραμένη με τους Αθηναίους, διαπλέκεται ,μ' ένα δεύτερο, όπως περιγράφονται οι ενέργειες του Λύσανδρου και της πρεσβευτικής δεκαμελούς επιτροπής. Η συσσώρευση ποικίλων ρηματικών τύπων δείχνει τη δράση και την κινητικότητα, ενώ η αφθονία και διαπλοκή των δευτερευουσών προτάσεων μαρτυρεί τις σχέσεις Λύσανδρου και εφόρων αλλά και των Αθηναίων πρεσβευτών με τους Λακεδαιμόνιους.

19 - 23

Το συμμαχικό συνέδριο της Σπάρτης, έπειτα από πρόσκληση των εφόρων, δέχεται την πρεσβευτική αποστολή της Αθήνας, για να συζητήσει τους όρους της ειρήνης. Το κλίμα από την αρχή κιάλας είναι βαρύ και αρνητικό για τους Αθηναίους, καθώς πολλοί σύμμαχοι της Σπάρτης, κυρίως οι Κορίνθιοι και οι Θηβαίοι, δε δέχονται τις προτάσεις συνθηκολόγησης και προτείνουν επίμονα την ολοκληρωτική καταστροφή της Αθήνας. Και αυτή ακριβώς είναι η βίαιη αντίδρασή τους, η διάρκεια και η σφοδρότητα της οποίας δηλώνεται με τους παρατατικούς (άντέλεγον, μη σπένδεσθαι, αλλά έξαιρείν).

Στην κρίσιμη αυτή ώρα οι Λακεδαιμόνιοι δείχνουν τη μεγαλοψυχία και γενναιοφροσύνη τους και εμφανίζονται απροσδόκητα ως προστάτες των ηττημένων, γιατί αναλογίστηκαν την προσφορά της πόλης τους στη διάρκεια των Περσικών πολέμων. Η στάση αυτή, που τιμά τη Σπάρτη, υπερισχύει από την καθολική σχεδόν απαίτηση για πλήρη καταστροφή της Αθήνας και για υποδούλωση των κατοίκων της.

Ωστόσο, οι Λακεδαιμόνιοι για να δεχτούν την ειρήνη προτείνουν όρους βαρείς και ταπεινωτικούς για την ιστορία και τον πολιτισμό της πόλης:

1. να γκρεμίσουν οι Αθηναίοι τα τείχη τους, που συμβόλιζαν το μεγαλείο και τη δύναμή τους.
2. Να παραδώσουν όλο σχεδόν το στόλο τους, που ήταν πηγή ισχύος για τους ίδιους και μόνιμη απειλή για τους αντιπάλους.
3. Να επαναφέρουν τους εξόριστους αντιφρονούντες ολιγαρχικούς.
4. Να αναγνωρίσουν τους ίδους με τους Λακεδαιμόνιους εχθρούς και φίλους
5. Να ακολουθούν στις εκστρατείες τους παραδεχόμενοι έτσι την ηγεμονία και την πρωτοπορία της Σπάρτης.

Με τους όρους αυτούς καθιστούν παντελώς ακίνδυνο τον άλλοτε ισχυρό ανταγωνιστή, δικαιώνουν τους ολιγαρχικούς ομοϊδεάτες τους για τη στάση τους, δημιουργούν μέσα στην Αθήνα εστίες τριβών και εντάσεων, γεγονός που τους συμφέρει, και καταρρακώνουν το κύρος του αντιπάλου τους.

Αξιοσημείωτος είναι ο μακροπερίοδος λόγος στην ενότητα αυτή, στον οποίο όμως διακρίνεται το ουσιώδες και βασικό υστερόχρονο στοιχείο (έφ' ᾧ ἔπεσθαι νομίζοντας....) από το προτερόχρονο τριπλό μετοχικό σε αόριστο χρόνο σύνολο (καθελόντας καὶ παραδόντας καὶ καθέντας).

Τα στοιχεία αυτά συνθέτουν το πρώτο σκηνικό της διπλωματικής και διαπραγματευτικής δραστηριότητας. Ακολουθεί το δεύτερο σκηνικό, το δεύτερο επίπεδο δράσης με πρωταγωνιστή το Θηραμένη και κέντρο στην Αθήνα. Οι Αθηναίοι γεμάτοι απελπισία και αγωνία περιμένουν τους πρέσβεις, για ν' ακούσουν τους όρους της ειρήνης. Γιατί η πείνα τους αποδεκατίζει και δεν υπάρχουν πια άλλα περιθώρια για αναβολή. Προέχει η επιβίωση. Και αυτή την ανησυχία τους τη δηλώνει η συσσώρευση εφτά ρηματικών τύπων, ο κοφτός λόγος και η μεταφορά με το ρήμα περιεχεῖτο. Συγκαλούν την εκκλησία του δήμου και εκεί συζητούν τους όρους της ειρήνης που υπαγορεύουν οι Λακεδαιμόνιοι. Μολονότι η Αθήνα «πνέει τα λοίσθια», οι δημοκρατικοί της θεσμοί εξακολουθούν να λειτουργούν. Έτσι, η εκκλησία του δήμου είναι πάλι το κυρίαρχο νομοθετικό και εκτελεστικό όργανο και αυτή αποφασίζει για την παράδοση της πόλης. Η διάρκεια και η ένταση των συζητήσεων δηλώνεται με παρατατικούς (ἀπήγγελλον, ποιῖντο, προηγόρει, λέγων), ενώ η τελική απόφαση υπογραμμίζεται με τον αόριστο ἔδοξε.

Η παράγραφος 23 περιέχει την κατακλείδα του διπλού σκηνικού. Η αυλαία του δράματος πέφτει και επέρχεται η λύση. Οι Αθηναίοι δέχονται με συντριβή ψυχής την ειρήνη. Τα πολυσύνδετα (τὲ - καὶ -καὶ), οι σύντομες και κοφτές προτάσεις, η συσσώρευση των παρατατικών δηλώνουν την ταχύτητα των εξελίξεων, την ενότητα των ενεργειών και την άμεση πια συμμόρφωση των πολιτών στα κελεύσματα του νικητή. Η ώρα της κατεδάφισης των τειχών και της παράδοσης της πόλης παίρνει χαρακτήρα πανηγυρικό και ενθουσιαστικό, καθώς οι Έλληνες αφελώς νομίζουν ότι την ώρα της πτώσης της Αθήνας ανατέλλει γι' αυτούς ο ήλιος της ελευθερίας.

Ξενοφώντας 11 – 16 Κείμενο από μετάφραση: βλέπε σχόλια σχολικού βιβλίου

Ξενοφώντας 50 – 56

A. Κείμενο

[3.50] Σαν τέλειωσε μ' αυτά τα λόγια την αγόρευσή του η Βουλή τον επιδοκίμασε φανερά, κι ο Κριτίας κατάλαβε ότι αν άφηνε τη Βουλή ν' αποφασίσει την τύχη του με την ψήφο της ο Θηραμένης θα γλίτωνε. Τέτοιο πράγμα όμως θα το θεωρούσε αβάσταχτο· σίμωσε λοιπόν τους Τριάντα, μίλησε λίγο μαζί τους και βγαίνοντας πρόσταξε τους μαχαιοφόρους να πάνε να σταθούν κοντά στο ξύλινο κιγκλίδωμα που χωρίζει το ακροατήριο από τους βουλευτές, έτσι που τούτοι να τους βλέπουν καθαρά.

[3.51] Έπειτα μπήκε ξανά μέσα κι είπε: «Πιστεύω, βουλευτές, ότι όταν ένας σωστός ηγέτης βλέπει να ξεγελάνε τους φίλους του έχει χρέος να το εμποδίσει. Αυτό θα κάνω λοιπόν κι εγώ. Άλλωστε αυτοί που στέκονται εκεί πέρα δηλώνουν ότι δεν θα μας επιτρέψουν ν' αφήσουμε ελεύθερο έναν άνθρωπο που βλάπτει ολοφάνερα την ολιγαρχία. Τώρα, σύμφωνα με την καινούργια νομοθεσία κανένας από τους Τρεις Χιλιάδες δεν μπορεί να θανατωθεί χωρίς τη δική σας ψήφο, ενώ οι Τριάντα έχουν δικαίωμα να θανατώνουν όσους δεν είναι γραμμένοι στον κατάλογο. Εγώ, λοιπόν», είπε, «διαγράψω αυτόν εδώ τον Θηραμένη από τον κατάλογο, με τη σύμφωνη γνώμη όλων μας. Και τον καταδικάζουμε εμείς» – πρόσθεσε– «σε θάνατο».

[3.52] Μόλις τ' άκουσε αυτά ο Θηραμένης, μ' ένα πήδημα βρέθηκε κοντά στον βωμό και είπε: «Κι εγώ, άνδρες, ικετεύω στ' όνομα της ίδιας της δικαιοσύνης να μη δοθεί στον Κριτία το δικαίωμα να διαγράψει ούτε εμένα, ούτε όποιον από σας θέλει, παρά να δικαζόμαστε κι εσείς κι εγώ σύμφωνα με τον νόμο που τούτοι έφτιαξαν για όσους είναι στον κατάλογο.

[3.53] Το ξέρω βέβαια, μα τους θεούς», είπε, «ότι σε τίποτα δεν θα με βοηθήσει αυτός ο βωμός, θέλω όμως να δείξω ακόμα ότι τούτοι δω δεν είναι μονάχα φριχτά άδικοι με τους ανθρώπους, αλλά και ασεβέστατοι προς τους θεούς. Απορώ όμως», πρόσθεσε, «που εσείς, ευυπόληπτοι άνθρωποι, δεν σκέφτεστε να υπερασπίσετε τους εαυτούς σας – κι ας ξέρετε ότι τ' όνομα του καθενός σας μπορεί να σβηστεί εξίσου εύκολα με το δικό μου!»

[3.54] Τότε ο κήρυκας των Τριάντα πρόσταξε τους Έντεκα να πιάσουν τον Θηραμένη. Εκείνοι μπήκαν με τους βοηθούς τους κι επικεφαλής τον Σάτυρο, τον πιο θρασύ κι αδιάντροπο απ' όλους. Ο Κριτίας είπε: «Σας παραδίνουμε τούτον δω τον Θηραμένη, που καταδικάστηκε σύμφωνα με τον νόμο.

[3.55] Πιάστε τον, πάρτε τον εκεί που πρέπει και κάνετε τα υπόλοιπα». Ύστερα απ' αυτά τα λόγια ο Σάτυρος βάλθηκε να τραβάει τον Θηραμένη από τον βωμό, κι οι βοηθοί τραβούσαν κι εκείνοι. Ο Θηραμένης πάλι, όπως ήταν φυσικό, φώναζε θεούς κι ανθρώπους μάρτυρες των όσων γίνονταν. Οι βουλευτές ωστόσο δεν κουνήθηκαν, βλέποντας ότι αυτοί που στέκονταν στο κιγκλίδωμα ήταν του ίδιου ποιού με τον Σάτυρο και ξέροντας ότι ήταν οπλισμένοι μ' εγχειρίδια· άλλωστε ο χώρος μπροστά στο βουλευτήριο ήταν γεμάτος φρουρούς.

[3.56] Τράβηξαν λοιπόν μαζί τους τον Θηραμένη οι Έντεκα μέσα από την Αγορά, ενώ αυτός διαμαρτυρόταν με πολύ δυνατή φωνή για όσα του έκαναν. Διηγούνται και τούτη την κουβέντα του Θηραμένη: όταν του είπε ο Σάτυρος ότι θα μετανιώσει αν δεν σιωπήσει, ρώτησε: «Ωστε αν σωπάσω δεν θα μετανιώσω;» Λένε ακόμα πως αφού τον ανάγκασαν να πει το κώνειο για να τον θανατώσουν, έχυσε τις τελευταίες σταγόνες -όπως στον "κότταβο"-, λέγοντας: «Στην υγεία του αγαπητού μου Κριτία!» Το ξέρω ότι τέτοιες κουβέντες δεν αξίζει ν' αναφέρονται· ωστόσο βρίσκω αξιοθαύμαστο σ' αυτόν τον άνθρωπο ότι ακόμα και μπροστά στον θάνατο δεν έχασε μήτε την αυτοκυριαρχία, μήτε το χιούμορ του

Σχόλια 50 -51

Στο κείμενο περιγράφεται η παρωδία της δίκης του Θηραμένη, η οποία δείχνει τη βαθύτατη πολιτική και ηθική κρίση που περνά η Αθήνα την περίοδο αυτή. Δεν καταλύθηκαν μόνο οι δημοκρατικοί θεσμοί της πόλης και δεν αλλοιώθηκε απλώς η σύνθεση των θεσμικών οργάνων της, αλλά υπονομεύεται και αυτή ακόμα η στοιχειώδης έννομη τάξη και διαδικασία στη λήψη των δικαστικών αποφάσεων.

Έτσι, όταν οι βουλευτές/δικαστές έδειξαν την αθωωτική τους διάθεση για το Θηραμένη, ο Κριτίας επενεβη ωμά και απροκάλυπτα για να εκβιάσει και να αποτρέψει τη δικαστική απόφαση. Δεν αρκούσε το γεγονός ότι είχε καταργηθεί η παράδοση της μυστικής ψηφοφορίας, αλλά και προσκλήθηκαν ένοπλοι νεαροί στον ιερό χώρο της Θέμιδος κατά παράβαση κάθε έννοιας ηθικής και δικαίου.

Στη συνέχεια ο Κριτίας παρουσιάζεται ως προστάτης των δικαστών, που θέλει να τους προφυλάξει από τη διάπραξη μιας δικαστικής πλάνης, καθώς παρασύρθηκαν και εξαπατήθηκαν από το λόγο του Θηραμένη. Έτσι, δεν τους αφήνει να εκφράσουν ελεύθερα τη βούλησή τους επικαλούμενος μάλιστα και τη σιωπηλή μαρτυρία των νεαρών που είναι αντίθετοι με την αθώωση του Θηραμένη.

Στον κύκλο της ανομίας και της αυθαιρεσίας του προσθέτει και τη διαγραφή του ονόματος του Θηραμένη από τον κατάλογο των τρισχιλίων, που οι ίδιοι οι τριάκοντα συνέταξαν, προεξοφλώντας έτσι τη θανατική του καταδίκη. Το γεγονός αυτό πιστοποιεί ότι καταλύεται κάθε έννοια νομιμότητας, αφού οι τύραννοι δε σέβονται ούτε τις δικαστικές τους αποφάσεις. Ο νόμος γι' αυτούς δεν είναι δεσμευτικός ούτε στήριγμα και εγγύηση της πολιτικής ζωής αλλά όπλο και αυτός της επιβολής της βούλησης των ισχυρών και μέσο τρομοκρατίας. Μάλιστα για να αποκλείσει κάθε ενδεχόμενο για αμφισβήτηση της απόφασής του και να προσδώσει κύρος σε αυτήν επικαλείται και την ομόφωνη γνώμη και των υπόλοιπων τριάκοντα. Έτσι ο Θηραμένης έχει καταδικαστεί κιόλας σε θάνατο όχι με την απόφαση των δικαστών αλλά με τις αυθαίρετες ενέργειες των τριάκοντα, τις οποίες υποκινεί και κατευθύνει ο Κριτίας για λόγους ιδεολογικούς και προσωπικής αντεκδίκησης. Η βουλή υπήρξε απλώς θεατής των εξελίξεων και συνεργός μιας άδικης και παράλογης καταδίκης.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, ότι είναι πολλές και πρωτοφανείς οι αυθαιρεσίες του Κριτία. Αυτές συνίστανται στην παράνομη διακοπή της δίκης, στην πρόσκληση των νεαρών μαχαιροφόρων, στη δήθεν προστασία των δικαστών από ενδεχόμενη δικαστική πλάνη, στη διαγραφή του Θηραμένη από τον κατάλογο των τρισχιλίων και στον εξαναγκασμό των τριάκοντα και των βουλευτών να συνεργήσουν στην καταδίκη του Θηραμένη.

Ακόμα, είναι εμφανής η χρονική αλληλουχία των γεγονότων και η αιτιώδης σχέση τους, ο σύνθετος λόγος που μαρτυρεί την ενότητα των ενεργειών του Κριτία, η συνύπαρξη πλάγιου και έμμεσου ευθέος λόγου, και η παραγωγική πορεία της σκέψης του (νομίζω προστάτου έργον είναι .... καὶ ἐγὼ οὖν τοῦτο ποιήσω). Επίσης, η τριπλή πρόταξη του ἐγὼ δείχνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο που παίζει ο Κριτίας στη δίκη αυτή, τον εγωισμό και την αυτοπεποίθησή

του, ενώ η επανάληψη της αντωνυμίας ἡμῖν - ἡμεῖς επενδύει τις αποφάσεις του με συλλογική ευθύνη.

Σχόλια 52 -54

Ο Θηραμένης, μόλις άκουσε την απόφαση του Κριτία, συνειδητοποίησε τον κίνδυνο που διέτρεχε η ζωή του και κατέφυγε στο βωμό της βουλής ζητώντας σωτηρία. Στη συνέχεια απευθυνόμενος στους βουλευτές /δικαστές διατύπωσε μια θερμότατη παράκληση: να μην παραχωρήσουν στον Κριτία το δικαίωμα να διαγράψει κατά βούληση και ανεξέλεγκτα από τον κατάλογο των τρισχιλίων όποιον ήθελε. Αλλά να δικάζεται ο καθένας σύμφωνα με τους νόμους που οι ίδιοι οι τριάκοντα συνέταξαν και αφορούσαν τους τρισχιλίους. Ωστόσο, είχε επίγνωση ότι η καταφυγή του στο βωμό δεν αποτελούσε ασπίδα προστασίας, καθώς ήξερε καλά πόσο αδίστακτος ήταν ο Κριτίας, προκειμένου να θωρακίσει την τυραννία από κάθε φωνή διαμαρτυρίας. Γιατί οι επιλογές και οι αποφάσεις των τυράννων δεν επιδέχονται κριτικό έλεγχο και αμφισβήτηση. Ήθελε να αποδείξει σε όλους με την αναμενόμενη βίαιη απόσπασση του από το βωμό ότι οι τριάκοντα ήταν ιδιαίτερα άδικοι και ασεβείς απέναντι σε ανθρώπους και θεούς. Ταυτόχρονα εξέφρασε την έκπληξη του προς τους βουλευτές, καθώς τους έβλεπε απαθείς και ασυγκίνητους μπροστά στο προσωπικό του δράμα. Τους προειδοποιούσε, λοιπόν, ότι αυτή η ωμή καταπάτηση του νόμου και του ασύλου δεν είχε όρια ούτε έκανε εξαιρέσεις, αλλά ότι τους ανέμενε και αυτούς ίδια τύχη, αν δεν αντισταθούν στις αυθαιρεσίες των τυράννων.

Στη συνέχεια ο εντολοδόχος των τριάκοντα κήρυκας φώναξε τους έντεκα, το εκτελεστικό τους όργανο, για να συλλάβουν το Θηραμένη. Και όταν αυτοί προσήλθαν, ο Κριτίας με κυνισμό τους γνωστοποίησε την καταδίκη του Θηραμένη, η οποία τάχα ήταν σύμφωνη με τους νόμους. Ο Κριτίας, λοιπόν, παραβιάζει κατάφορα τους νόμους και την ηθική, υποκαθιστά τη δικαιοσύνη και αποφασίζει για την τύχη του Θηραμένη ο ίδιος και όχι το αρμόδιο δικαστικό σώμα. Η παρέμβαση του και η κατηγορική προσταγή του δεν αφήνουν περιθώρια αντίρρησης σε κανένα, γεγονός που πάλι δείχνει την ηγετική του θέση ανάμεσα στους τριάκοντα και τον τρόπο που ενέπνεε στους τρισχιλίους και σε όλους τους πολίτες. Και αυτήν την ισχύ του την αντλούσε από τη φρουρά κατοχής, η οποία στήριζε το στυγνό αντιδημοκρατικό καθεστώς.

Στο κείμενο είναι εμφανής ο έμμεσος ευθύς λόγος που προσδίδει στην αφήγηση των γεγονότων παραστατικότητα, ζωντάνια και αμεσότητα και εκφράζει την αγωνία και την απελπιστική θέση του Θηραμένη. Την ίδια λειτουργική σκοπιμότητα υπηρετεί η χρήση της αντωνυμίας ἐγώ, το α΄ ενικό προσ. Των ρημάτων, η επιδοτικοί σύνδεσμοι και οι αντιθέσεις. Ακολουθεί (54) ραγδαία εξέλιξη των γεγονότων που οδηγούν στη σύλληψη του Θηραμένη. Η αλλαγή των προσώπων στα ρήματα και στις μετοχές αποτυπώνει τη μεταβίβαση των εντολών από το ένα πρόσωπο στο άλλο και παρουσιάζει ανάγλυφα το σκηνικό της τραγωδίας. Αξιοσημείωτο μάλιστα είναι ότι ο Κριτίας, για να προσδώσει κύρος και καθολική ισχύ στην απόφασή του, μιλεί σε α΄ πληθ. πρόσωπο (παραδίδομεν) η προστακτική (ὕμεῖς.... πράττετε) όπως και

το δεοντολογικό ρήμα (δει) κλείνει όλον αυτόν τον κύκλο της παρωδίας της δίκης.

Σχόλια 55 -56

Μόλις ο Κριτίας έδωσε τις εντολές του στους έντεκα, αυτοί με τους βοηθούς τους και το Σάτυρο επικεφαλής απέσπασαν βίαια το Θηραμένη από το βωμό της βουλής. Το θύμα, αβοήθητο εγκαταλειμμένο από όλους, επικαλούνταν ως μάρτυρες του θανάτου τους θεούς και ανθρώπους, ενώ οι βουλευτές παρακολουθούσαν με απάθεια όσα διαδραματίζονταν. Και η αδράνεια τους αυτή δικαιολογείται, γιατί οι ένοπλοι νεαροί, αδίστακτοί και θρασύτητα σαν το Σάτυρο είχαν κάνει κατάληψη της βουλής και μπροστά από αυτήν περιφερόταν άλλοι ένοπλοι φρουροί. Όλοι αυτοί με την απειλή των όπλων στόμωναν απροκάλυπτα την παρρησία των δικαστών, ενέσπειραν τον τρόμο και υπαγόρευαν τα τετελεσμένα γεγονότα κατά τη βούληση του Κριτία.

Στην επόμενη παράγραφο (56) το σκηνικό μετατίθεται σε άλλο χώρο (αγορά / φυλακή) και χρόνο. Το δράμα του Θηραμένη δημοσιοποιείται, αφού οι έντεκα τον σέρνουν διασχίζοντας την αγορά που είναι ο κατεξοχήν δημόσιο χώρος. Οι εντολοδόχοι του Κριτία προκλητικά αδιαφορούν για την κοινοποίηση του εγκλήματος και το πλήθος που τους περιβάλλει. Έχοντας πεποίθηση στη δύναμη των όπλων τους και στην τυραννία επιζητούν να φιμώσουν κάθε φωνή διαμαρτυρίας. Ο Θηραμένης όμως προσπαθούσε να ξεγεράει το λαό καταγγέλλοντας με δυνατή φωνή τις αυθαιρεσίες του καθεστώτος. Τότε ο Σάτυρος τον απείλησε ότι, αν δε σωπάσει, θα τον χτυπήσει και θα τον κάνει να θρηνήσει, οπότε ο Θηραμένης ευθυμολογώντας του απάντησε ότι έτσι και αλλιώς θα θρηνήσει.

Στη συνέχεια οι έντεκα έφτασαν στη φυλακή και τον υποχρέωσαν να πει το κώνειο, όπως όριζε ο νόμος των τριάκοντα. Όμως ο μελλοθάνατος και την ώρα αυτή έδειξε την ετοιμότητα του πνεύματος του και τη χιουμοριστική του διάθεση παίζοντας με τις τελευταίες σταγόνες του δηλητηρίου το παιχνίδι του κότταβου ευχόμενος ειρωνικά υγεία στον Κριτία. Ο ιστορικός, παίρνοντας αφορμή από το κύκνειο άσμα του Θηραμένη, εξυμνεί το ψυχικό του σθένος και τη δεικτική του στάση, που δεν τον εγκατέλειψε ούτε και στο θάνατο.

Στην πρώτη παράγραφο (55) ο συγγραφέας χρησιμοποιεί παρατατικό χρόνο, γιατί θέλει να δηλώσει έτσι τη διάρκεια της βιαιότητας των εντολοδόχων του Κριτία, την αντίσταση του θύματος και τη συνεχή αδιαφορεία των βουλευτών. Η αιτιώδης, εξάλλου, σχέση είναι εμφανής (είλκε μὲν... εἶλκον δὲ - έπεκαλεῖτο, ή βουλή ήσυχίαν εἶχεν -όρῶσα καὶ οὐκ άγνοοῦντες). Στην άλλη, πάλι, παράγραφο (56) υπάρχει εναλλαγή του πλάγιου και του ευθέος λόγου που προσδίδει δραματικότητα στις εξελίξεις, ενώ η ετυμολογία και το λογιπαιγνιο του Θηραμένη επισημαίνονται επαινετικά από τον Ξενοφώντα.

Ξενοφώντας 1 – 17 Κείμενο από μετάφραση: βλέπε σχόλια σχολικού βιβλίου

Ξενοφώντας 18 – 19

A. Κείμενο

[4.18] Αφού τέλειωσε, γύρισε προς το μέρος των εχθρών και περίμενε, επειδή ο μάντης συμβούλευε να μην επιτεθούν προτού σκοτωθεί ή πληγωθεί κάποιος δικός τους. «Έπειτα», είπε ο μάντης, «θα τραβήξουμε εμείς μπροστά και σεις, που θα 'ρθετε ξοπίσω μας, θα νικήσετε – εγώ όμως νομίζω πως θα σκοτωθώ».

[4.19] Και δεν βγήκε ψεύτης: όταν άδραξαν τ' άρματα, εκείνος μ' ένα πήδημα βρέθηκε πρώτος ανάμεσα στους εχθρούς –λες και τον οδηγούσε κάποιο ριζικό– και σκοτώθηκε. (Είναι θαμμένος στο πέρασμα του Κηφισού.) Οι άλλοι ωστόσο νίκησαν και καταδίωξαν τον εχθρό ως το ίσιωμα. Εκεί σκοτώθηκαν από τους Τριάντα ο Κριτίας κι ο Ιππόμαχος, από τους δέκα άρχοντες του Πειραιά ο Χαρμίδης του Γλαύκωνος κι από τους υπόλοιπους άνδρες τους κάπου εβδομήντα. Οι επαναστάτες πήραν τα όπλα των σκοτωμένων, κανενός πολίτη όμως δεν πείραξαν τα ρούχα. Μετά απ' αυτά, καθώς έγινε εκχειρία για την παραλαβή των νεκρών, πολλοί από τις δύο παρατάξεις σίμωσαν ο ένας τον άλλο κι έπιασαν κουβέντα.

Σχόλια

Ο Θρασύβουλος, αφού εμπύχωσε τους άντρες του, πήρε θέση μάχης και περίμενε την ώρα της επίθεσης. Άλλωστε και ο μάντης που παρευρισκόταν στους δημοκρατικούς τους συμβούλεψε να απαντήσουν στην επίθεση μόνο όταν κάποιος δικός τους πέσει νεκρός ή τραυματιστεί. Με τη μαντεία του αυτή θέλει να μεταθέσει την ευθύνη για την αιματοχυσία στους επιτιθέμενους ολιγαρχικούς. Εκφράζει, στη συνέχεια, τη βεβαιότητα του για τη νίκη των δημοκρατικών και την προαίσθησή του για τον επικείμενο θάνατό του. Στην πραγματικότητα όμως ο θάνατος του είναι συνειδητή επιλογή εκούσιας θυσίας, ώστε να εγκαρδιώσει κατά τη μαντεία τους αγωνιστές. Έτσι, το άτομο θυσιάζεται για χάρη του συνόλου προς αποκατάσταση της δημοκρατίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Το αποτέλεσμα της μάχης δικαίωσε τις προβλέψει τους μάντη: ο ίδιος υπήρξε το πρώτο θύμα, αλλά οι συμπολεμιστές του σημείωσαν περιφανή νίκη. Στη συμπλοκή σκοτώθηκε και ο Κριτίας που ήταν το στήριγμα της τυραννίας, γεγονός που προδικάζει και προεξοφλεί την πρώτη του καθεστώς. Όμως οι δημοκρατικοί, παρά τη νίκη τους, δεν έχασαν τον ανθρωπισμό και τη θεοσέβειά τους. Σεβάστηκαν τους νεκρούς και επέτρεψαν την περισυλλογή τους. Έτσι, οι άσπονδοι αντίπαλοι πλησιάζουν ο ένας τον άλλο τη νεκρική αυτή ώρα, ξεχνούν τα πάθη τους, συνομιλούν και ενώνονται. Ο θάνατος σμίγει τους ανθρώπους, ενώ η ζωή συχνά τους χωρίζει.

Ο ιστορικός ερμηνεύει τη στάση της αναμονής του Θρασύβουλου ως αποτέλεσμα συμμόρφωσης στη σύσταση του μάντη, η οποία εκφράζεται με πλάγιο και ευθύ λόγο, γεγονός που προσδίδει ζωνανότητα και αμεσότητα στην αφήγηση, έτσι, το κύριο πρόσωπο δεν είναι ο Θρασύβουλος αλλά ο μάντης,

και το αινιγματικό ύφος της μαντικής τέχνης ξεδιαλύνει με την έκβαση της μάχης που είναι θετική για τους δημοκρατικούς. Το στοιχείο της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο, του ανθρωπισμού και της θεοσέβειας είναι εμφανές, όπως και η τάση για συμφιλίωση. Χαρακτηριστικό ακόμα είναι ότι ο συγγραφέας αποφεύγει να περιγράψει λεπτομερώς τη μάχη και επικεντρώνει την προσοχή του στο πρόσωπο του μάντη, στο αποτέλεσμα της μάχης και στη στάση των δημοκρατικών ύστερα από αυτήν.